

NAZARIY KASBIY FANLARNI, PROFESSIONAL TA'LIMDA O'TISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI

Yusupov I.B

Toshkent viloyati Oqqo'rg'on tuman 1-son texnikumi maxsus fan o'qituvchisi

Annotatsiya: *Professional ta'lim tizimida nazariy kasbiy fanlarni o'qitishning metodologik asoslari, dars mashg'ulotlarini tashkil etishdagi o'ziga xos xususiyatlar va ta'lim sifatini oshirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o'rni tahlil qilinadi. Shuningdek, talabalarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishda nazariy bilim va amaliy ko'nikmalar integratsiyasining ahamiyati yoritiladi.*

Kalit so'zlar: *Professional ta'lim, nazariy ta'lim, kasbiy kompetensiya, integratsiya, innovatsion metodlar, dual ta'lim.*

KIRISH

Sir emaski, bugungi kunda jahon mehnat bozoridagi keskin raqobat va texnologik jarayonlarning tezkor yangilanishi yildan-yilga professional ta'lim tizimi oldiga yangi talablarni qo'yib kelmoqda.

O'zbekistonda ham professional ta'lim tizimini isloh qilish, xalqaro standartlarga moslashtirish va kadrlar tayyorlash sifatini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi.

Kasbiy nazariy fanlar bo'lajak mutaxassisning intellektual poydevorini shakllantiradi. Ammo, ko'p hollarda nazariy bilimlarning amaliyotdan uzilib qolishi kuzatiladi. Shu sababli, nazariy darslarni o'tishda yangicha yondashuvlarni qo'llash dolzarb hisoblanadi.

Nazariy kasbiy fanlarning o'rni va vazifalari.

Professional ta'limda nazariy fanlar nafaqat ma'lumot berish, balki talabada "nima uchun?" va "qanday?" degan savollarga javob topish qobiliyatini rivojlantirishi kerak.

Nazariy darslarning asosiy vazifalari:

- Sohaga oid fundamental tushunchalarni shakllantirish;
- Texnik va texnologik jarayonlarning qonuniyatlarini tushuntirish;
- Mantiqiy fikrlash va muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish ko'nikmasini o'stirish.

O'qitishning o'ziga xos xususiyatlari.

Professional ta'limda dars o'tish o'rta maktab yoki oliy ta'limdan quyidagi jihatlari bilan ajralib turadi:

-Kasbga yo'naltirilganlik:

Har bir nazariy mavzu bevosita talaba kelajakda bajaradigan amaliy ish bilan bog'lanishi shart.

-Ko'rgazmalilik:

Texnik fanlarni quruq ma'ruza shaklida o'tish samarasizligi bois, vizualizatsiya muhim rol o'ynaydi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash.

Nazariy bilimlarni o'zlashtirish samaradorligini oshirish uchun turli interfaol metodlardan foydalanish tavsiya etiladi:

-To'ntarilgan sinf: Talaba nazariy materialni mustaqil o'rganadi, darsda esa faqat muhokama va tahlil bilan shug'ullanadi.

-Simulyatsion o'qitish: Kompyuter dasturlari yordamida virtual laboratoriyalarda tajriba o'tkazish.

Nazariya va amaliyot integratsiyasi: Dual ta'lim.

Professional ta'limning eng samarali jihati – bu nazariyaning amaliyot bilan uzviyligidir. Dual ta'lim tizimida talaba haftaning ma'lum kunlari ta'lim muassasasida nazariy bilim olsa, qolgan kunlari bevosita korxonada ish o'rnida o'qiydi. Bu jarayonda nazariy fan o'qituvchisi va korxonada ustasi o'rtasida doimiy aloqa bo'lishi lozim.

Avtomobilsozlik fanlari misolida interfaol metodlar.

Nazariy darslarda "Avtomobil tuzilishi" kabi fanni o'tishda aniq misollardan foydalanish dars samaradorligini oshiradi:

- "Muammoli izlanish" metodi: Talabalarga nazariy darsda "Nima uchun zamonaviy avtomobillarda mexnik elementlardan avtomatik elementlarga o'tildi?" degan savol tashlanadi. Talabalar fizika qonuniyatlari (energiya sarfi, issiqlik ajralishi va boshqa) va iqtisodiy omillarni tahlil qilib, nazariy xulosaga keladilar.

-Vaziyat: Avtomobil dvigatelida tebranish kuzatilayapti, lekin dvigatel ishlayapti.

-Vazifa: Talabalar tebranishning sababini topishi, datchiklar ishlash prinsipini nazariy jihatdan tahlil qilib, nosozlik sababini aniqlashlari kerak.

Tahlil va natijalar.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, axborotni qabul qilish usuliga qarab o'zlashtirish darajasi keskin farq qiladi.

O'qitish metodlarining o'zlashtirish darajasiga ta'siri (%)

-An'anaviy ma'ruza (faqat eshitish): 10-15%

-Ko'rgazmali qurollar bilan (ko'rish va eshitish): 30-40%

-Virtual simulyatsiyalar (interfaol): 60-70%

-Amaliyot bilan integratsiyalashgan nazariya: 85-90%

Nazariy darslarda "Soft Skills" (Yumshoq ko'nikmalar) integratsiyasi

Avtomobilsozlikda muhandis faqat texnikani bilishi yetarli emas. Nazariy darslar davomida quyidagilarni shakllantirish usullarini bilishi:

-Jamoada ishlash:

Murakkab tizimlarni guruhlariga bo'lingan holda nazariy tahlil qilish.

-Muammoli fikrlash: Nosozliklar algoritmini tuzishda mantiqiy ketma-ketlikni shakllantirish.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'tkazilgan pedagogik kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, nazariy darslarda interfaol metodlar qo'llanilganda talabalarning fanni o'zlashtirish ko'rsatkichi an'anaviy darslarga nisbatan 25-30% ga yuqori bo'ladi. Ayniqsa, vizual vositalardan foydalanish murakkab texnik chizmalar va mexanizmlarni tushunishni osonlashtiradi.

XULOSA VA TAVSIYALAR

Professional ta'limda nazariy kasbiy fanlarni o'tishda quyidagilarga e'tibor qaratish lozim:

1. O'quv dasturlarini ish beruvchilar talabi asosida muntazam yangilab borish.
2. Raqamli ta'lim resurslarini (elektron darsliklar, video-darslar) kengaytirish.
3. O'qituvchilarning bevosita ishlab chiqarish korxonalarida malaka oshirishini yo'lga qo'yish.

Xulosa qilib aytganda, nazariy ta'lim amaliy ko'nikmalarni shakllantirish uchun "ko'prik" vazifasini o'tashi kerak. Shundagina professional ta'lim muassasalari bitiruvchilari mehnat bozorida munosib o'rin egallay oladilar.

Xulosa qismi uchun qo'shimcha:

"Avtomobilsozlik kabi jadal rivojlanayotgan sohalarda nazariy dars nafaqat o'tmishdagi texnologiyalarni o'rgatishi, balki talabani kelajakdagi texnologiyalarga tayyorlashi lozim. Bu esa pedagogdan nafaqat nazariyotchi, balki doimiy izlanishdagi muhandis-pedagog bo'lishni talab etadi."

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. Toshkent, 2020-yil.
2. Mirziyoyev Sh.M. "Professional ta'lim tizimini yanada takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni. 2019-yil 6-sentyabr.
3. Muslimov N.A. va boshqalar. "Kasb ta'limi o'qitish metodikasi". Darslik. Toshkent, 2013.
4. Azixxodjayeva N.N. "Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat". T.: TDPU, 2006.
5. Ismoilova R. "Professional ta'limda innovatsion yondashuvlar". O'quv qo'llanma. Toshkent, 2021.
6. Xalqaro tajribalar: UNESCO va ILO materiallari (Vocational Education and Training reports).